

Daniel Guérin

Trotsky om Andra världskriget

1970 gav Daniel Guérin (1904-1988) ut en samling Trotsky-skrifter om Andra världskriget under titeln *Léon Trotsky – Sur la deuxième guerre mondiale*. Många ifrågasatte Guérins framställning och tolkningar, vilket ledde fram till en omfattande debatt, särskilt i Frankrike.¹

Debatten reste en hel rad viktiga frågeställningar som fortfarande är relevanta och kontroversiella, vilket bl a visas av att när den franske marxistiske historikern Pierre Broué, nästan två decennier senare kommenterade och diskuterade Guérins bok, ledde det till en ny debatt om dessa problem (se [Hur Trotsky och trotskisterna konfronterade Andra världskriget](#)).

Nedan återges Guérins förord till boken. Där redogör Guérin för det som han uppfattar som kärnan i Trotskij's skrifter om Andra världskriget. Det är också detta som debatten kom att handla om: Var Guérins samling representativ för vad Trotsky faktiskt stod för? Hade Guérin missuppfattat Trotsky? Hade han förbisett viktiga aspekter? Osv. Detta diskuteras närmare i den ovannämnda artikeln av Broué, varför vi inte här går in närmare på den saken. Så låt oss överlämna ordet till Guérin.

Martin F i juni 2015

Förord

De artiklar som återges här [syftar på de Trotsky-texter som ingick i samlingen] består av sådant som Trotsky själv skrev och intervjuer som han gav till olika publikationer under de sista åren av sitt liv, från augusti 1937 till augusti 1940, då han mördades på Stalins order. Artiklarna behandlar Andra världskrigets förspel, utbrott och första år. För större homogenitet och bättre koncentration av Leo Davidovitj tankar om ämnet, har vi utelämnat avsnitt som inte har anknytning till ämnet.

Texterna handlar om en särskilt dramatisk tid. De börjar med den period då den ökande internationella spänningen kulminerade med München-överenskommelsen den 30 september 1938, undertecknad av Adolf Hitler och Benito Mussolini för axelmakterna, och Neville Chamberlain och Eduard Daladier för de så kallade väst-”demokratierna”. Denna överenskommelse, som oroliga människor trodde hade gett dem fred, gav bara ett kort andrum, som vi nu vet. Den bidrog dessutom till att på ett riskfyllt sätt isolera Sovjetunionen genom att skapa möjligheten för en framtida koalition av dessa fyra stormakter mot den socialistiska staten.

Det efterföljande händelseförloppet hjälper oss att förstå den period som efter och trots München föregick krigsutbrottet. Det avslutas genom den dramatiska tysk-sovjetiska pakten den 23 augusti 1939, vilken innebar en fullständig omkastning av den tidigare stalinistiska utrikespolitiken, som fram till dess hade inneburit en anpassning till väst-”demokratierna” för ett gemensamt försvar mot hotet från Hitler. De utdragna förhandlingar som till dess hade förts mellan dem bröt samman i sista stund, då västmakterna förhalade och Polen motsatte sig att Röda armén fick korsa dess territorium.

¹ Tidskriften *Revolutionary history* har översatt och publicerat en del av de texterna till engelska, se [Lutte Ouvrière / Daniel Guérin: Trotsky and the Second World War, Review of Guérin's book, from La Gauche](#) och [Information Ouvrière's attack on Guérin](#). Guérin besvarar en del av kritiken i [Guérin's postscript](#)

Den onaturliga alliansen mellan ”bolsjevismen” (eller det som fanns kvar av den) och nationalsocialismen innebar ett tungt moraliskt slag mot de revolutionära rörelserna i många länder, samtidigt som den försåg Hitler med fria händer för krigsäventyr. Och så kom blixtrangreppet mot det reaktionära Polen. Den förevändning som Hitler fann var Danzig-korridoren, som skandalöst hade delat Tyskland i två bitar efter Versailles-fördraget. På grund av överlägsen militär och teknisk styrka var Hitler på ett par veckor klar med Polen, som sedan delades mellan de tyska och ryska gangstrarna.

Sedan kom den märkliga period som kallas ”låtsaskriget”, där västmakterna, som inte gjort något, eller knappt något, för att hjälpa sin allierade Polen, passivt såg på när Wehrmacht ställde upp bakom Siegfried-linjen*.

Stalin nöjde sig emellertid inte med den del av Polen och de baltiska staterna som Hitler gladeligen överlät åt honom. Hans aptit var retad. Plötsligt krävde han en koncession på ett område i Finland. Då han avvisades överföll hans väpnade styrkor Finland, precis som Hitler slagit till mot Polen, men med mycket mindre framgång. Så inleddes det mycket påfrestande Vinterkriget där den gigantiska Röda armén, till hela världens häpnad och speciellt Hitlers, inte lyckades göra slut på den finska dvärgen under flera månader. Röda armén hade försvagats och demoraliserats genom en serie utrensningar av generaler och officerare. Soldaterna på Sovjet-sidan förstod inte meningen med ett aggressivt krig från ett socialistiskt land mot ett litet folk. Och finnarna kämpade med förtvivlad energi för att rädda sin nationella självständighet. Slutligen, i mars 1940, slöts en slags kompromissfred som gjorde slut på detta förödande äventyr.

Världskriget hade ännu inte riktigt startat. Med ekonomisk hjälp från Stalin, bestämde sig slutligen Hitler för att sätta igång. Den 11 maj 1940 invaderade Wehrmacht först Holland och sedan Belgien. Efter ett förkrossande genombrott marscherade tyska armén i början av juni in i Frankrike. Den 2 juni undertecknade marskalk Petain, den nye franske statschefen, kapituleringen.

Som vi ska se var Trotskij en uppmärksam och passionerad observatör av detta växlande sceneri. Olyckligtvis fick han inte se hur saker och ting slutade, eftersom ishackan som penetrerade hans skalle i augusti 1940 satte punkt för hans hjärnas aktivitet. Denna sammanställning får därför en karaktär av oavslutat arbete.

Men detta material är så rikt och så kraftfullt, och hans förutsägelser om en möjlig utveckling av kriget är så briljanta, att Trotskijs artiklar om Andra världskriget överlevt det ögonblick då författaren tvingades lägga ner sin penna på sitt blodbestänkta skrivbord. Leo Davidovitj tappade inte tråden för ett ögonblick, när han på sitt mästerliga sätt tolkade de krigshändelserna. Artiklarna kastar även ljus över världskonflikten – som författaren inte fick uppleva – och hjälper oss att förstå den bättre.

För dagens läsare har samlingen ett dubbelt intresse:

1. Vi vet alla hur nyfikenheten växer om varje aspekt av Andra världskriget. Trotskijs analyser, okända i Frankrike fram tills idag, är särskilt värdefulla då de kommer från en man som inte bara var en stor marxistisk teoretiker, utan en ledande regerings- och militärfigur i sitt eget land. Han hade dessutom följt Balkan-kriget som journalist, och insiktsfullt observerat Första världskriget innan han skapade Röda armén under inbördeskriget. Han var därför mer kapabel än de flesta till att förstå vad som låg bakom Andra världskrigets utbrott.

* Med *Siegfriedlinjen* åsyftas den försvarssystem som Tyskland upprättat mot väst. Den sträckte sig från gränsen till Nederländerna i norr ända fram till den punkt där Frankrike gränsar till Schweiz. – *Red*

2. Dessutom kommer dessa texter säkert väcka stort intresse bland dem som är bekanta med Trotskijs andra skrifter från perioden strax före hans tragiska död. Läsaren kommer att notera att Trotskij, den multinationelle specialisten, till allra sista stund följde de stridande ländernas interna utveckling på ett sätt som både var skarpsinnigt och detaljerat, vilket man kan se i de två korta fragment som lämnats oavslutade: om Frankrike, Petain och den förutsebara moraliska degenerationen av de ockuperande styrkorna.

Ingen kan förutsäga framtiden. Det är därför inte överraskande att i artiklarna och intervjuerna med Trotskij hitta en del spådomar som inte uppfylldes; men dessa misstag kompenseras mer än väl av en serie extraordinära profetior. Om vi väger de felaktiga förutsägelseerna mot de som inträffade, leds vi att dra slutsatsen att han oftare hade rätt än fel.

Något som var unikt under kriget 1914-1918, och som aldrig har upprepats, var närvaron av Lenin, en övermänsklig och övernationell hjärna, som från ett neutralt land betraktande konfliktens utveckling både som observatör och uttolkare, medan de styrande var lika blinda som de var döva. På liknande sätt tillät sig Trotskij inte att ge råd till regeringar, oavsett hur användbart det kunde ha varit för ledare i länderna som låg i krig. Om de önskat, kunde de lätt ha tagit sig till det nya Delfi i Coyoacán, en förort i Mexico, för att lyssna till oraklet vars öga genomskådade världspolitikens skuggor, och som så klart såg motsättningarna i de diplomatiska allianserna och ledningen av kriget.

Privat

Faktum är att Trotskijs artiklar om Andra världskriget bara blev lästa av en liten minoritet insatta. Deras privata karaktär, som påtvingades genom krigscensuren och de kontrarevolutionära fördomarna mot en man som han, skapade hinder för internationell spridning av hans nedtecknade tankar, samtidigt som många revolutionära aktivister inkallades till de imperialistiska arméerna. Ett undantag är de artiklar och intervjuer som Leo Davidovitj gav till amerikansk press. Man kan inte bortse från det faktum – vilken paradox! – att, mot hans önskningar och även om han aldrig skulle ha gett dem råd, så var den amerikanska imperialismen den enda stormakt som i någon mån var förmögen att använda sig av Trotskijs djupgående analyser och djärva förutsägelser.

Det är sant att USA fortfarande var ”neutralt”, dvs. mindre involverat i branden, och därför mindre förblindat av den, och att den amerikanske presidenten, Franklin Roosevelt, hade ett oändligt mer subtilt och slugt sinne än de vildsinta män som huvudstupa tvingade ut sina folk i striden.

Leo Davidovitj var hela tiden medveten om sin fallenhet som professionell spåman. Ordet ”förutsägelse” förekommer mer än en gång i artiklarna. Han har dock blygsamheten och ärligheten att tvivla på riktigheten i sina förutsägelser. ”Verkligheten”, skrev han, ”är värre än alla förutsägelser jag gjort.” ”Det skulle vara hopplöst att förutse krigets resultat.” Innan vi ger ordet till Trotskij själv, skulle vi vilja ge en kort lista med hans mångtaliga förutsägelser till stöd för läsaren.

- Trotskij förstod omedelbart, 10 dagar efter händelsen, att kvartetten i München inte var kapabel att bevara freden och att kriget, efter en mer eller mindre kort frist, var oundvikligt. Med stor precision fastslog han i augusti 1937 ett uppskov på två år.
- Trotskij förmodade att Andra världskriget skulle bli ett totalt krig, och att bara några få små länder skulle kunna hålla sig utanför.
- Trotskij fördömde den stalinistiska folkfrontspolitikens försyndelser. Den förledde massorna till att enbart mobilisera mot Hitler och inte motsätta sig deras egna

imperialisters krig. Dessutom ansåg han att marskalk Pétains maktövertagande i Frankrike var en direkt konsekvens av folkfrontspolitikens bankrutt i detta land.

- Trotskij såg att de förhandlingar som Kreml företog med västmakterna under våren 1939 hade inslag av ärlighet: de möjliga alternativen tvingade Stalin att lägga fram förslaget om en ”demokratiernas enhetsfront” i god tro. Men Leo Davidovitj hade även rätt i att anta att förhandlingarna gav Stalin en högst betydande källa för information om de allierades militära potential, och att de kamouflerade de hemliga förhandlingar som de redan hade påbörjat med Hitler.
- Trotskij trodde att det var Hitlers Tyskland som lömskt hade lurat Sovjet till att angripa Finland. Han ansåg att det var det fransk-brittiska hotet som slutligen tvingade Stalin, tillsammans med hans militära bakslag i början av kampanjen, att ge upp idén om att annektera Finland. Enligt hans mening var det förödmjukande motstånd som detta nordiska land gjorde inledningen till Stalins fall.
- Från den 9 augusti 1937 förutsade Trotskij att den tyska armén skulle börja med stora segrar i väst, men korrekt uteslöt han möjligheten av en fullständig seger över Storbritannien. Han såg att Frankrike skulle delas upp och reduceras till en andra rangens makt, kanske till och med till en förtryckt nation. I september 1939 förutsåg han att den franska regeringen, tillsammans med regeringarna i Belgien, Holland, Polen och Tjeckoslovakien, kanske skulle tvingas ta sin tillflykt till Storbritannien. Från 1937-38 förväntade han sig en växande fransk fascism, som skulle vara kapabel att ersätta demokratin. Han förutsåg Vichy.
- Den 1 oktober 1939 såg Trotskij klart skälet till ”låtsaskriget” på västfronten: han visste att Frankrike och Storbritannien tvekade att starta ett riktigt krig utan en försäkran om amerikansk hjälp.
- Dagen efter München förutsåg Trotskij Hitler-Stalin-pakten, en skamlig uppgörelse som emanerade ur en dubbel skräck, för en tysk attack mot Ryssland och för en revolution. Han påminde oss om att från det att nationalsocialismen tagit makten föll Stalin på knä för att få bli Hitlers allierade. Men till en början hade han avvisats. Trotskij påminde om att Moskvarättegångarna, bland mycket annat, hade varit en täckmantel för att förbereda den rysk-tyska pakten. Till skillnad mot andra, trodde han dock inte att Stalin genom sin allians med Hitler medvetet önskade provocera fram ett världskrig, vars utgång han var tveksam om.
- Trotskij insisterade på att uppmärksamma den omfattande ekonomiska hjälp som Stalin gav Hitler fram till brytningen mellan länderna i juni 1941. Han uppskattade att detta minskade effekten av västs blockad av Hitlers Tyskland med åtminstone 25 procent.

Test

Trots sitt hat mot Stalin hade Trotskij från 1937 ett osvikligt förtroende för den kollektiva egendomen i Sovjetunionen. Enligt honom skulle den sociala basen för den sovjetiska regimen (de nya formerna för ägande och den planerade ekonomin) klara krigets prövningar och komma ut ur det stärkt, men det skulle ta minst ett dussintals år eller så för industrin i Sovjet att komma ifatt den kapitalistiska.

Leo Davidovitj dolde emellertid inte det faktum, att om Sovjet angreps skulle kriget tveklöst stärka byråkratins ställning. Och detta skedde.

Dessutom, trots sin hårda kamp mot Stalin, upprepade Trotskij sitt ovillkorliga försvar av Sovjetunionen. Om landet blev invaderat, slog han fast, skulle hans anhängare slåss mot

Hitlers soldater, och han hyllade det ryska folket för att de förstod att ett nederlag för Sovjet skulle innebära att den nationaliserade och planerade ekonomin raserades.

Trotsky var full av optimism för framtiden för det Tyskland som hade kuvats av Hitler. Att nationalsocialismen hade kunnat segra berodde bara på att arbetarklassen inte längre hade förtroende för sina gamla partier och dess gamla paroller, och ännu inte hade funnit en ny väg. Men den 11 september 1939 var Leo Davidovitj övertygad om att Hitler skulle gå vidare mot katastrofen. Han såg att Hitler gick mot en avgrund med en sömngångares säkerhet. Han trodde att nazi-styret, som hade proklamerats att härska i tusen år, knappast skulle överleva 10 år.

Kort före sin död hyste Trotsky inte det minsta tvivel om de ockuperade folkens motstånd, och han jämförde de ockuperade länderna med krutdurkar.

Trotsky tvekade inte att proklamera att Amerika inte borde förbli neutralt. Enligt honom var det nödvändigt att tilldela Hitler ett så avgörande slag att Stalin skulle sluta rädas honom. Och han uppmanade de amerikanska arbetarna att intensivt engagera sig i militära förberedelser. För honom var en amerikansk intervention absolut nödvändig och oundviklig. Det verkliga kriget skulle stå mellan Tyskland och USA.

Från början av september 1939 varnade Trotsky ständigt Sovjetunionen för framtida tysk aggression. För honom var den tysk-ryska pakten bara en "bit papper". Om Hitler olyckligtvis segrade på västfronten, skulle han sedan vända sina vapen mot Sovjetunionen. Trotsky förutsåg som en följd av detta en allians mellan Sovjet och de imperialistiska "demokratierna".

Från den 4 september 1939 sade Trotsky att Japan hellre skulle inleda en offensiv söderut i riktning mot Filippinerna, Holländska Östindien, Borneo, Franska Indokina och Burma, än att angripa Sovjetunionen. Men även om han förutsåg utvidgningen av Japans makt över den större delen av den asiatiska kontinenten, menade han att Japan inte var kapabelt att upprätthålla ett krig med stor intensitet.

Från åren 1937-38, inför den kommande världskonflikten, står det klart för Trotsky att det var USA som skulle komma att dominera planeten, vilket skulle leda till en explosion av imperialism, i en skala som världen aldrig tidigare skådat.

Slutligen föreställde sig Trotsky möjligheten av ett Tredje världskrig som skulle utkämpas mellan hela kontinenter, och som skulle bli civilisationens grav. Vad än som hände så behöll Trotsky en orubblig tro på den proletära internationalismen. Han riktigt skrek ut, att om de stödde demokratierna mot fascisterna, skulle arbetarna i väst bara understödja och accelerera segern för fascismen i de egna länderna. Kriget mellan de två antagonisterna kunde inte föra med sig annat än förtryck och reaktion i båda lägren.

På en punkt misstog sig dock hans skarpsinne. Det var hans skepticism inför möjligheten av ett slut som följd av ett hemligt vapen som hölls dolt av en av kombattanterna. Han sade att ingen armé kunde dölja kemiska eller elektroniska mirakel. I augusti 1937 kunde Leo Davidovitj inte förutse det militära bruket av kärnfysik. En annan miss var hans glödande övertygelse om att Andra världskriget skulle sluta med världsrevolutionens seger, och som konsekvens, en triumf för Fjärde Internationalen, i vilken han hade det största förtroende. Men är det möjligt att vara en revolutionär, och en vägvisare för andra revolutionärer, och dessutom en skarp marxistisk analytiker, om det inte finns ett brinnande hopp i ens bröst?

Läsaren kan ur det ovanstående få uppfattningen att Trotsky var två personer, å ena sidan en revolutionär internationalist, förespråkare för Fjärde Internationalen, och å andra sidan en ledare som i mycket fortfarande var en sovjetisk militant, som förblev trogen den revolution han själv lett och den militärmakt han skapat.

Det är naturligt att den första Trotskij i *Mot strömmen* såg på Andra imperialistiska kriget med liknande ögon som Lenin, dvs. intog en konsekvent revolutionär ståndpunkt som krävde nederlag för alla de imperialistiska länderna. Men den andre Trotskij, den sovjetiske Trotskij, är framför allt upptagen med det ovillkorliga försvaret av Sovjetunionen, en position från vilken han aldrig vek. Resultatet har blivit en omväxlande serie texter, den ena inspirerad av den ivrigaste sovjetiska patriotism, medan han i andra framstår som oförsonlig motståndare till den sovjetiska byråkratin, vilken han anklagar för inadekvat försvar av det sovjetiska hemlandet. Denna andre Trotskij tillåter sig att inta positioner som verkar motsäga de från den förste Trotskij – internationalisten.

Det blev då så att Trotskij, som förutsåg och till och med uppmanade USA:s inträde i kriget på västalliansens sida, kom att fördöma de amerikanska pacifisterna som 'Fienden nr. 1'. Han uppmanade USA att påskynda de militära förberedelserna. Han påstod vid flera tillfällen att Stalin hade samarbetat med Hitler, framförallt av rädsla för honom, och att det enda sättet att hjälpa honom ut ur den nazistiske diktatorns klor var att de allierade visade sig starka.

Man kan tro att dagsaktuella artiklar om händelser för länge sedan, nu 30 år senare, skulle ha förlorat något av sin aktualitet. Detta är på inget sätt fallet för de artiklar vi publicerar. För oss verkar de inte ha åldrats. De har kvar fräschören och skärpan. Det är ingen tvekan om att detta beror på att var och en av dem höjer sig över ögonblickets situation och uppvisar en tolkning, en filosofi, en global orientering, som är baserad på ett sammanhängande och hållbart tanke-system, den revolutionära marxismen.

Det centrala bidraget i denna samling, både till längd och innehåll, är det beundransvärda *Manifest om det imperialistiska kriget* från maj 1940, som skrevs av Trotskij själv. Om läsaren så önskar, kan han verifiera detta med sina egna ögon. Tack vare Harvards Houghton Library, kan vi reproducera det handskrivna manuskriptet.² Jag tror inte att någon annan skulle ha vågat publicera en text av sådan kvalité om Andra världskriget, som med så stor kraft och övertygelse uttrycker den proletära internationalismens grunder. Ingen kan bättre intyga det än jag, då jag själv, som ett appendix i min bok *Front Populaire: la Révolution Perdue*, införde de appeller som under kriget publicerades av Front Ouvrier International contre La Guerre, den internationella rivalen till Fjärde Internationalen, och av det franska Parti Socialist Ouvrier et Paysan, båda inspirerade av Marceau Pivert.

Det skulle vara mig främmande att förringa värdet av texterna från de organisationer som jag just nämnt och om vilka, enligt min mening, Trotskij var alltför hård. För Marceau Pivert hade också den goda egenskapen att han genom hela kriget förblev trogen den proletära internationalismen. Men jag tror att Trotskij, med mycket större skärpa, större tyngd, och större geni, bättre än honom uttrycker en obstinat internationalistisk position, som lämnade honom, liksom Marceau Pivert och oss, hans vänner, isolerade själar predikande för öknen. Vi dränktes i den blodiga världsbranden, där på ett sätt eller annat, alla nationalistiska passioner släpptes lösa.

Trotskij's *Manifest*, vilket också skulle bli hans testamente, räddade äran för världens arbetarklass under dessa fördömda år.

Daniel Guérin

Översättning: B. Svensson

² [Fjärde internationalens manifest om det imperialistiska kriget och den proletära världsrevolutionen](#)

Lästips

Trotskij och trotskisterna och 2:a världskriget:

Pierre Broué, [Hur Trotskij och trotskisterna konfronterade Andra världskriget](#)

I denna artikel nämner Broué flera andra Trotskij-texter, som inte finns tillgängliga på Internet (ännu). Den intresserade kan finna dem på engelska i bokform (i *Writings of Leon Trotsky 1939-40* och – *Writings of Leon Trotsky: Supplement 1934-40*)

Trotskij-artiklar på Internet (förutom de som redan nämnts) – i tidsordning:

[Efter Tjeckoslovakiens sammanbrott kommer Stalin att försöka nå en överenskommelse med Hitler](#) (1938)

[Vad ligger bakom Stalins försök att nå en överenskommelse med Hitler?](#) (1939)

[Stalins kapitulation](#)

[Alliansen mellan Tyskland och Sovjetunionen](#)

[Sovjetunionen i krig](#)

[Världssituationen och perspektiven](#) (1940)

[Hur man verkligen ska försvara demokratin](#)

[Bonapartism, fascism, krig](#)

På engelska:

[On the Character of the Coming War](#) (1938)

[Czechoslovakia: Toward a Decision](#)

[Forecasts](#) (1939)

[Against the Stream](#)

[The Kremlin in World Politics](#)

[“Progressive Paralysis” – The Second International on the Eve of the New War](#)

[The Kremlin’s Role in the War](#) (1940)

[The Second World War](#)

[Another Thought on Conscription](#)

Allmänt om andra världskriget:

Ernest Mandel, [Vad Andra världskriget egentligen handlade om](#)

Molotov-Ribbentrop-pakten:

Milton Alvin, [Kan Stalins pakt med Hitler försvaras?](#)

[Winston Churchill om Molotov-Ribbentrop-pakten och dess förspel](#)

Robin Blick, [Ohelig allians - Stalins pakt med Hitler](#)

[Finska vinterkriget 1939-40.](#)